

УДК 331.45

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЙОГО В УКРАЇНІ

І. Ю. Суботіна

студентка 6 курсу, група МОіА-61м, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Науковий керівник – к.т.н., доцент Г. І. Туровська

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Проведено аналіз досвіду країн ЄС у сфері охорони праці та рекомендовано шляхи впровадження його в Україні. Запропоновано заходи щодо поліпшення умов праці на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: інтеграція, охорона праці, стимулювання охорони праці, умови праці.

Проведен анализ опыта стран ЕС в сфере охраны труда и рекомендованы пути внедрения его в Украине. Предложены меры по улучшению условий труда на отечественных предприятиях.

Ключевые слова: интеграция, охрана труда, стимулирование охраны труда, условия труда.

The experience of the EU countries in the field of occupational health is analysed and ways to implement it in Ukraine are recommended. The measures to improve working conditions for domestic enterprises are suggested.

Keywords: integration, labor protection, promotion of occupational safety, working conditions.

Вибір Україною стратегічного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС) зумовлює використання світового досвіду й поглиблення міжнародного співробітництва, зокрема, і у сфері охорони праці. Підвищення рівня охорони праці та промислової безпеки у нашій країні вимагає подальшого адаптування нормативно-правових актів до європейського і міжнародного законодавства.

Питання вивчення напрямків інтеграції України в європейський простір не є новим, але не втрачає своєї актуальності. З-поміж робіт вітчизняних науковців, які досліджували особливості європейської інтеграції, слід виділити праці Буроменського М.В., Буткевича В.Г., Василенка В.А., Гнатовського М.М., Горбатенко В.П., Луць Л.А., Бігуна В.С., Манжоли В.А., Муравйова В.І., Філіпенка А.С. та інші.

Питанню стану та перспектив розвитку охорони праці на підприємствах України присвячено наукові праці таких вчених: Гогіташвілі Г.Г., Бондарчука О.О., Деньгіна А.П., Єсищенко А.С., Халімовського М.О., Кундієва Ю.І., Любимова В.Є., Нагорної А.П., Ткачука К.Н., Паршенка К.А. та інші.

Сучасні економічні відносини та курс України на вступ до ЄС потребує нового підходу до питань охорони праці в Україні. Чинне законодавство та його принципи не завжди відповідають сучасним реаліям і фактично не забезпечують створення законодавчих засад цілковитої безпеки й захисту здоров'я працівників в умовах виробничого середовища, адекватних ЄС. Тому багато аспектів даної проблеми все ж таки ще потребують подальшого дослідження та практичного застосування.

Метою написання статті є проведення аналізу досвіду країн ЄС в сфері охорони праці та рекомендація шляхів впровадження його в Україні.

Охорона праці на сьогодні є одним із найбільш важливих секторів соціальної політики Євросоюзу, яка ґрунтується на тому, що законодавство з охорони праці буде ефективним лише за умови його належного виконання, а соціальний діалог є основним засобом при розробці політики з охорони праці. Європейське законодавство дає змогу

забезпечити охорону праці на достатньо високому рівні. Відповідно прийняття сучасного національного законодавства щодо охорони праці та промислової безпеки з врахуванням законодавства ЄС є значним кроком уперед, але недостатнім із точки зору досягнення ефективної роботи системи охорони праці на загальнонаціональному рівні. Важливо досягти впровадження та ефективного фактичного застосування законодавства на рівні окремих підприємств. Це дасть змогу створити безпечні й нешкідливі умови праці для працівників через запобігання професійним захворюванням, травмуванням, подовження періоду активної працездатності працівників тощо.

Українське законодавство з охорони праці повинне містити загальноєвропейську концепцію охорони праці, яка базується на принципах «пріоритетності заходів з охорони праці» та «забезпечення максимально можливого захисту в передбачуваних умовах робочого середовища» [1]. На сьогоднішній день основні витрати на вітчизняних підприємствах припадають не на створення безпечної техніки, не на нормалізацію умов праці, профілактику виробничого травматизму і професійної захворюваності, а на пільги та компенсації постраждалим внаслідок нещасних випадків та профзахворювань. За оцінками Міжнародної організації праці (МОП), економіка країни при цьому втрачає до 4% ВВП, що становить 406 млрд грн [2]. Це саме та сума, яку сучасне суспільство зобов'язане вкласти у промислове виробництво для запобігання травматизму та професійним захворюванням. Тому для здійснення ефективної діяльності в сфері охорони праці держава та керівництво підприємств повинні усвідомити, що витрати на заходи з охорони праці є значно меншими за витрати, пов'язані з ліквідацією наслідків аварій, виробничим травматизмом, а вкладання коштів в охорону праці – це не тягар витрат, а фактор стійкого соціально-економічного розвитку суспільства.

У країнах ЄС значна увага приділяється стимулюванню охорони праці. В Україні ж це питання знаходиться на досить низькому рівні, тому необхідно створити ефективну систему стимулювання та мотивації дотримання правил охорони праці та створення безпечних умов праці на підприємствах. Економічне стимулювання охорони праці повинне бути направлене на посилення зацікавленості власників та керівництва підприємств у поліпшенні умов праці на робочих місцях, а також підвищення економічної відповідальності власників підприємств за шкоду, заподіяну несприятливими умовами праці.

Більшість існуючих систем стимулювання охорони праці на підприємствах базується на інформації про нещасні випадки, що спричиняють виплату компенсації. Тобто, значна увага приділяється лише аналізу величини і динаміки витрат, пов'язаних з порушенням вимог охорони праці, виробничим травматизмом і професійними захворюваннями, і зовсім мало уваги приділяється аналізу економічної ефективності заходів щодо поліпшення умов праці та економічному стимулюванню основних працівників і керівників за роботу без травм та дотримання безпеки праці. Подібний підхід є доказом того, що вплив економічного стимулювання охорони праці на вітчизняних підприємствах обмежений.

Тому можна перейняти досвід країн ЄС у цій сфері і запровадити запропоновану Європейським фондом з поліпшення умов життя і праці інноваційну модель стимулювання охорони праці, що містить ряд економічних стимулів, здатних позитивно впливати на поліпшення виробничого середовища. Дана модель акцентує увагу як на існуючих, так і на ідентифікації майбутніх ризиків, а також на визначенні шляхів зниження їх впливу. Базовими складовими цієї моделі є [3]:

- надання можливості підприємствам отримувати бонуси за реалізацію заходів щодо поліпшення виробничого середовища;
- фінансування консультацій з профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань на малих і середніх підприємствах;
- надання пільг підприємствам при здійсненні інвестицій для поліпшення умов та підвищення безпеки праці на робочих місцях;

- видача ярликів (за типом знаків якості продукції) для підприємств, на яких досягнуто високого рівня умов праці, що допоможе у створенні надійного іміджу компанії на ринку.

У країнах ЄС ефективними заходами забезпечення охорони праці є: податкові пільги на засоби, спрямовані на поліпшення умов праці; дуже високі штрафи для власників підприємств, які не забезпечують гідні умови праці.

Дослідженнями встановлено, що оптимальні умови праці на підприємствах та реалізація заходів з їх покращання забезпечують підвищення продуктивності праці на 15-20% за рахунок збільшення ефективності використання робочого часу завдяки зниженню втрат за тимчасовою непрацездатністю та виробничим травматизмом, зменшенню собівартості продукції. Нормалізація освітлення робочих місць збільшує продуктивність праці на 6-13% та скорочує виробничий брак на 25%. Раціональна організація робочого місця підвищує продуктивність праці на 21%, а раціональне фарбування робочих приміщень – на 25%. Поліпшення умов і реалізація заходів щодо забезпечення безпеки праці сприяють скороченню плинності кадрів на 20% [4].

Одним зі шляхів підвищення продуктивності праці та ефективності виробництва є розробка та реалізація заходів щодо забезпечення високого рівня безпеки праці, тому що виробничий травматизм визначає левову частку непродуктивних втрат робочого часу, а боротьба з травматизмом носить не лише соціальний, а і економічний характер.

У країнах ЄС особлива увага приділяється і соціальним результатам впливу умов праці на працівників. До позитивних соціальних результатів належить ступінь впливу трудового процесу на здоров'я людини, розвиток її особистості, ставлення до праці, соціальну активність, задоволення потреби в сприятливих і безпечних умовах праці. Негативний соціальний результат полягає у зниженні зацікавленості в праці, зниженні трудової дисципліни, зростанні плинності кадрів внаслідок несприятливих умов праці.

Адаптований до умов України міжнародний досвід, може бути дуже корисним при реалізації завдань, пов'язаних з удосконаленням стану охорони праці в нашій державі. Аналіз досвіду європейських країн у сфері охорони праці та його впровадження в Україні здатні прискорити функціонування дієвого механізму формування та реалізації державної політики у сфері охорони праці в Україні. Зокрема, необхідно на законодавчому рівні встановити ефективний контроль за дотриманням вимог законодавства з охорони праці; переглянути суми штрафів за порушення законодавства та встановити максимально можливий їх розмір; проводити роз'яснювальні заходи для керівників та власників підприємств з метою пропаганди ефективності фінансування коштів в охорону праці; збільшити фінансування програм, пов'язаних із забезпеченням охорони праці в країні; поліпшити інформування, навчання та співробітництво через систему освіти; удосконалити системи запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням; приділити значну увагу ідентифікації та оцінюванню нових професійних ризиків; активізувати роботу з узгодження вимог, законів та нормативно-правових актів у відповідності директивам ЄС. Реалізація цих заходів сприятиме зменшенню рівня травматизму, скороченню кількості нещасних випадків на виробництві, зниженню рівня професійних захворювань, економії коштів на виплату матеріальних збитків і моральної шкоди від виробничого травматизму.

Список використаних джерел:

1. Бригитта Мелін. Правовая система Европейского Союза – роль и значение охраны труда. Сближение нормативной базы по охране труда и безопасности (EuropeAid/119764/C/SV/RU) / Бригитта Мелін, Ханс Мет. – Европейское Сообщество, 2006.
2. Аніщенко С. Перспективи державного регулювання охорони праці / С. Аніщенко // Охорона праці. – 2013. – № 11. – С. 38-41.
3. Європейська модель економічного стимулювання охорони праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/86/6089.html>.
4. Економічне і соціальне значення поліпшення умов та охорони праці в ринковій системі господарювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/86/6086.html>.